

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1526

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 935

Kitap Adı: İslâm Hukukunda Borcun Zekât Yükümlülüğüne Etkisi

Book Title: The Impact of Debt on Zakat Obligations in Islamic Law

ISBN: 978-625-6123-89-2

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786256123892

Yazar | Author: Abdulmelik KUTLUAY | orcid.org/0000-0002-3176-1043

Kurum | Institution: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

ROR ID: ror.org/025y36b60

Editör | Editor: Abdullah ONUR | orcid.org/0009-0000-9248-1195

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 112

Yayın Tarihi | Publication Date: Ocak | January 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: KJX Türkçe | Law: Islamic law

BISAC: REL110000 Türkçe | Religion: Islam

THEMA: VXXB Türkçe | Law: Islamic law

LC: KBL Türkçe | Law: Islamic law

Atf Bilgisi | Cite as: Kutluay, Abdulmelik. *İslâm Hukukunda Borcun Zekât Yükümlülüğüne Etkisi*. Ankara: Fecr Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

İslâm Hukukunda Borcun Zekât Yükümlülüğüne Etkisi

Abdülmelik KUTLUAY

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

2015 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalında “Zekât Ahkâmı Açısından Borcun Nisaba Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezini 2018 yılında tamamladı. Aynı enstitüde doktora çalışmalarını sürdürerek, 2024 yılında “Zekâtta Tam Mülkiyet Şartı ve Güncel Meselelere” başlıklı tez çalışmasıyla doktora derecesi aldı. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezinde kursiyer olarak eğitim aldı. 2017 yılında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı ve halen bu görevini sürdürmektedir.

Abdurmelik Kutluay was born in 1993 in Diyarbakır, Türkiye. He completed primary and secondary education in Konya. Then he graduated from the Faculty of Theology at Ankara University in 2015. He completed his master's thesis titled “*The Effect of Debt to the Amount of Nisab in the Ahkam of Zakat*” in 2018 at the Department of Islamic Law, Institute of Social Sciences, Istanbul University. He earned at the same department a Ph.D. in 2024 with a dissertation titled “*The Condition of Full Ownership in Zakat and Contemporary Issues*”. He received advanced training as a trainee at the Haseki Specialized Religious Education Center under the Presidency of Religious Affairs. In 2017, he was appointed as a research assistant in the Department of Islamic Law at the Faculty of Theology, Ankara Social Sciences University, a position he currently holds.

Kitap Hakkında

İslâm Hukukunda Borcun Zekât Yükümlülüğüne Etkisi

Bu çalışma, İslâm hukukunda borç ve zekât ilişkisini inceleyerek, borcun bireylerin zekât yükümlülüğü üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Çalışma, zekâtın temel ilkelerinden hareketle borcun malvarlığı üzerindeki etkilerini değerlendirmiş ve bu çerçevede fakihlerin görüşlerini ayrıntılı bir şekilde analiz etmiştir. Ayrıca, klasik dönemde belirlenen borç ve zekât ilişkisi, günümüz koşullarıyla karşılaştırılarak yeniden ele alınmıştır. Birinci bölümde, borçların zekât yükümlülüğü üzerindeki etkileri açıklanmış; borcun ödenmesinin talep edilip edilmemesi ve ödeme zamanı açısından zekât matrahına etkileri farklı yaklaşımlar ışığında incelenmiştir. İkinci bölümde ise borcun hangi malların zekât matrahından düşürüleceği tartışılmış ve borçlanmaya sebep olan mallar açısından borçlar tasnif edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslâm hukuku, zekât, zekât nisabı, zekât matrahı, borç, muaccel, müeccel.

About the Book

The Impact of Debt on Zakat Obligations in Islamic Law

This study examines the relationship between debt and zakat in Islamic law, highlighting the effects of debt on individuals' zakat obligations. It evaluates the impact of debt on wealth based on the fundamental principles of zakat and provides a detailed analysis of the views of jurists. Additionally, the relationship between debt and zakat, as established during the classical period, is re-examined in light of contemporary conditions. In the first chapter, the effects of debts on zakat obligations are explained, and the impacts of whether the repayment of debt is demanded or not, as well as the timing of repayment, on the zakat base has been examined in light of different approaches. The second chapter discusses which assets are to be deducted from the zakat base due to debts and categorizes debts based on the types of assets that caused them.

Keywords: Islamic Law, zakat, nisab of zakat, zakat base, debt, accelerated, deferred.

ÖN SÖZ

Zekât, temel ibadetlerden biri olup bu ibadetin yerine getirilmesi için bazı şartların sağlanması gerekmektedir. Bu şartlardan biri, kişinin nisâb miktarında mala sahip olmasıdır. Ancak, nisâb miktarındaki mala sahip olan bireylerin aynı zamanda borçlu olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Borçların zekât yükümlülüğü üzerindeki etkisi literatürde sıkça tartışılan bir konu niteliği taşımaktadır. Günümüzde borçların niteliği ve borçlu kitlenin yapısındaki değişim, bu tartışmaları daha da karmaşıkleştirmiştir. Bu durum borcun zekât yükümlülüğü üzerindeki etkisini tekrar ele alınması gerektirmiştir.

Bu çalışmada öncelikle klasik dönemde mevcut olan borçların zekât matrahına etkisiyle ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir. Çalışmada klasik fıkhıta Hanefîlerin görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmayı kitap haline getirirken diğer mezheplerin görüşlerine de ihtiyaç halinde yer verilmiştir. Daha sonra modern dönemde farklılaşan durumlar, ortaya çıkan borç çeşitlerinin zekât yükümlülüğüne etkisi ele alınmıştır. Bunu yaparken klasik dönem fakihleriyle günümüz âlimlerinin görüşleri mukayeseli olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Ayrıca borcun zekât matrahına etkisiyle ilgili modern çağda meydana gelen ihtilaflara ve problemlere çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada, konuyla ilgili temel kaynaklara ulaşılmış ve günümüzdeki problemlere çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yapılmış akademik çalışmalar titizlikle değerlendirilmiştir. Çalışmamız, borcun zekâta etkilerini kapsamlı bir biçimde ele almakta olup, zekâta ilgili daha fazla araştırma yapmanın önemini vurgulamaktadır. Akademik çalışmaların artması, hem Müslümanların ihtiyaçlarını karşılamak hem de alandaki bilgi birikimini derinleştirmek açısından büyük bir öneme sahiptir.

Değerli vaktini ayırarak çalışmamızın hazırlanmasına katkı sunan danışmanım Prof. Dr. Necmettin Kızılkaya'ya teşekkürü

borç bilirim. Tezi okuyarak katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Turan'a da teşekkür ederim. Çalışmamıza çeşitli yönlerden eleştiri ve önerileriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Şahban Yıldırım, Prof. Dr. Abdurrahman Yazıcı ve Doç. Dr. Mahmut Samar hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca kaynak temininde yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Necmeddin Güney'e ve tezin teknik kısımlarındaki yardımlarından dolayı Şaban Kütük'e teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca bana her zaman destek olan aileme şükranlarımı sunarım. Son olarak bu çalışmanın basılmasında emeği geçen Hüseyin Nazlıyıldın'a ve Fecr Yayınevi'nin değerli çalışanlarına teşekkür ederim.

Abdumelik KUTLUAY
Ankara 2025

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR LİSTESİ	11
GİRİŞ	13
I. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	13
II. Literatür Değerlendirmesi	15

BİRİNCİ BÖLÜM

BORCUN ZEKÂT MATRAHINA ETKİSİYLE İLGİLİ YAKLAŞIMLAR-	19
I. Borçların Zekât Matrahına Etkisinin Olmayacağı Görüşü	19
II. Talep Edilme Durumuna Göre Borcun Zekâta Etkisinin Değiştiği Görüşü	24
A. Kul Haklarına Dayalı Borçlar	24
B. Allah Hakkı Olup Bireyler Tarafından Talep Edilebilen Borçlar	30
C. Kişiler Tarafından Talep Edilemeyen Borçlar: Sadece Allah Hakkına Dayalı Borçlar.....	35
III. Ödeme Zamanı Açısından Borçların Zekât Matrahına Etkisi --	37
A. Muaccel Borçların Zekât Matrahına Etkisi.....	37
B. Vadeli/Müeccel Borçların Zekât Matrahına Etkisiyle İlgili Yaklaşımlar.....	41
1. Vadeli Borçların Tamamının Zekât Matrahından Düşürülmesi.....	42
2. Vadeli Borçların Bir Yıllık Taksitinin Zekât Matrahından Düşürülmesi.....	45

İKİNCİ BÖLÜM

BORÇLAR NEDENİYLE ZEKÂT MATRAHINDAN MAHSUP EDİLECEK MALLAR	57
I. Borcun Zekâta Tabi Olmayan Varlıkların (Emvâlü'l-kınye) Matrahından Düşürülmesi	57
II. Borcun Zekât Mallarının Matrahından Düşürülmesi	65
A. Borcun Tarım Ürünleri Dışındaki Zekât Malları Üzerindeki Etkisi	66

B. Tarım Ürünleri Zekâtı Üzerinde Borcun Etkisi -----	72
1. Borçların Tarım Ürünlerinin Zekât Matrahından Düşürülmeyeceği Görüşü -----	72
2. Borçların Tarım Ürünlerinin Zekât Matrahından Düşürüleceği Görüşü -----	75
III. Düzenli Maaşla Borçların Karşlanması -----	82
IV. Borçlanmaya Neden Olan Mallar Açısından Borç Türlerinin Zekât Matrahına Etkisi -----	84
A. Temel İhtiyaç Malları İçin Yapılan Borçların Zekât Matrahına Etkisi -----	85
B. Zekâta Tabi Olmayan İhtiyaç Fazlası Mallar İçin Borçlanma	88
C. Ticaret Malları İçin Yapılan Borçların Zekât Matrahına Etkisi -	91
V. Borcun Matrahından Düşürüldüğü Mallardaki Öncelik Sıralaması -----	93
SONUÇ -----	101
KAYNAKÇA -----	105
DİZİN -----	111

KISALTMALAR LİSTESİ

- AAOIFI : Accounting and Auditing Organization for Islamic
Financial Institutions
- b. : ibn, bin
- bkz. : bakınız
- c. : cilt
- DİYYK : Din İşleri Yüksek Kurulu
- ed. : editör
- H.z. : Hazreti
- IIFA : Uluslararası İslâm Fıkıh Akademisi/Mecmau'l-fıkhi'l-
İslâmî ed-Düvelî
- İSAV : İslâmi İlimler Araştırma Vakfı
- ö. : ölüm yılı
- s.a.v. : sallallahu aleyhi ve sellem
- s. : sayfa
- sy. : sayı
- thk. : tahkik eden
- t.y. : tarih yok
- v.d. : ve diğerleri